Goed gezelschap

De zondeval
Jan Sanders van Hemessen (ca. 1500-1556/57), omgeving van ca. 1540-50. Olieverf op paneel, 226 x 193 cm
BONNEFANTEN, MAASTRICHT

Aangekocht in 2005 met steun van de Vereniging Rembrandt.

Elia en Henoch. Dat vond ik als kind benijdenswaardige figuren uit de Bijbel. Beiden hoefden namelijk niet te sterven. Elia werd gehaald door een brandende wagen met paarden van vuur – dat leek me spectaculair, maar ook een beetje eng. Henoch werd opgenomen terwijl hij 'wandelde met God'. Dat zag ik voor me als een stukje film: een lange weg met twee figuren die langzaam aan de horizon verdwijnen. Ze praten met elkaar, zijn duidelijk vertrouwd. Als oude vrienden.

Adam en Eva mochten ook met God wandelen. Dat moment is afgebeeld op de achtergrond van *De zondeval*, toegeschreven aan Jan Sanders van Hemessen. God heeft Adam aan de hand, als een vader, en wijst naar boven, naar de vruchten in de boom. Die scène verbeeldt waarschijnlijk een sleutelmoment in het verhaal: de waarschuwing dat Adam en Eva deze vruchten niet mogen eten. In dat geval is het dezelfde boom als die op de voorgrond, de boom van Goed en Kwaad. Toch treft deze wandelscène mij als onbedoeld komisch. Het handgebaar van God heeft iets joligs, alsof hij een triviale opmerking maakt. 'Deze appels zijn niet zo lekker', bijvoorbeeld. Misschien komt het ook omdat God geen schoenen draagt, maar wel een pauselijke tiara. Daardoor ziet hij er niet zo plechtig uit.

Mijn favoriete verbeelding van een wandeling bevindt zich in een schilderij van Abraham Bloemaert. Het is een landschap met een grote duiventil, een boerderij, een slapende man en een paar geiten. Oorspronkelijk was er nog veel meer te zien, want het doek is in het verleden aan weerszijden afgesneden. Daarnaast is de conditie van de verflagen niet goed meer. Voor de monografische tentoonstelling over Bloemaert, in Utrecht en Schwerin in 2011-12, kwam het schilderij een paar maanden uit depot. Als stagiair-conservator ben ik er vaak langsgelopen voordat ze me opvielen, terwijl ze door de titel worden aan-

Detail van *De zondeval*

Landschap met Tobias en de engel
Abraham Bloemaert (1566-1651)
ca. 1610-20. Olieverf op doek, 65,3 x 54,5 cm
CENTRAAL MUSEUM, UTRECHT

Legaat Thurkow-van Huffel, 1987 (bruikleen sinds 1978).

gekondigd: Tobias en de engel. Ze bevinden zich op de achtergrond, waar ze zojuist het landschap zijn binnengewandeld – hun voeten gaan nog schuil achter de glooiing. Ik vermoed dat de engel aan het praten is. Hij gebaart erbij. Tobias kijkt in de richting die hem wordt gewezen. Hij weet nog niet dat zijn reisgenoot een engel is. Diens vleugels zijn alleen te zien voor ons. Wij weten dat het goed zal aflopen, dat Tobias straks bij thuiskomst de blindheid van zijn vader kan genezen dankzij de raad die de engel hem nu geeft.

Tobias' gezicht is niet te zien, maar zijn tred lijkt krachtig. De emmer in zijn hand zwiert een beetje naar achteren, net als zijn kleding. Toch oogt hij niet gehaast. Eerder ontspannen, en opgewekt, waardoor hij mij doet denken aan een avonturier zoals je die in kinderboeken tegenkomt. Ik voel sympathie voor hem, en vraag mij af wat er was gebeurd als hij deze reis alleen had moeten afleggen. Was hij dan ook zo monter geweest?

Het zijn maar een paar kleine penseelstreken, Tobias en de engel. Toch vertelt Bloemaert mij er iets wezenlijks mee. Iets dat zich niet in woorden laat vangen. Over de kracht van vriendschap in tijden van grote zorgen.

Laurens Meerman

Detail van *Landschap met Tobias en de engel*